Ewelina Wejbert-Wąsiewicz

Katedra Socjologii Sztuki

Instytut Socjologii

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny

Uniwersytet Łódzki

Publiczne i niepubliczne teatry łódzkie

Celem moim jest ukazanie działalności największych instytucji teatralnych w Łodzi. Wyłączone z opisu zostały teatry dla dzieci i liczne grupy teatralne działające w domach kultury, z pewnością zasługują one na osobne opracowanie. Zamieszczona tu funkcjonalna analiza najważniejszych dla rozwoju miasta publicznych i niepublicznych teatrów jest zaledwie szkicem pozwalającym na podjęcie refleksji na temat tradycji i współczesnej działalności łódzkich teatrów. Źródła wykorzystane do analizy to wszelkie materiały zastane (publikacje naukowe i publicystyczne, artykuły prasowe, recenzje, broszury, ulotki, spisy repertuaru, informacje zamieszczone w sieci, strony internetowe teatrów łódzkich i inne dokumenty) oraz informacje pozyskane w styczniu 2012 r. od pracowników łódzkich teatrów.

1. Teatry publiczne

TEATR JARACZA

Teatr im. Stefana Jaracza (początkowo znany jako Teatr Polski) jest najstarszym łódzkim teatrem¹ (działającym od 23 października 1909 r.). Jego pierwszym dyrektorem był Aleksander Zelwerowicz². Od momentu powstania Teatru

¹ Na jego siedzibę obrano posesję Dawida Templa, który wydzierżawił Polskiemu Towarzystwu Teatralnemu magazyny Towarzystwa Transportowego „Nadieżda”. Przebudowy dokonano według projektu Dawida Landego i Gustawa Landaua-Gutengera. Po modernizacji Teatr przy ulicy Cegielnianej 63 (obecnie jest to ulica im. Stefana Jaracza) dysponował jedną sceną oraz widownią mogącą pomieścić 836 osób. Za: <http://www.theatre-architecture.eu/pl/db/?theatreId=291>, [23.02.2012].

² Za jego dyrekcji na scenie przy Cegielnianej wystawiano przede wszystkim utwory polskich twórców (np. *Kłotwę* i *Wesele* Wyspiańskiego, *Dziady* Mickiewicza, *Sen srebrny Salomei*, *Fantazego* Słowackiego czy wreszcie *Irydion* Krasińskiego). Za: M. Mokrzycka-Pokora, *Teatr Jaracza w Łodzi*, http://www.culture.pl/teatry-i-grupy-teatralne/-/eo_event_asset_publisher/sh2A/content/teatr-im-stefana-jaracza-w-lodzi, [23.02.2012].

Polskiego charakterystycznym rysem tej instytucji były częste zmiany na stanowisku dyrektora³.

W okresie międzywojennym teatr zmienił nazwę na Teatr Miejski. Triumfy święcił teatr zaangażowany politycznie (wystawiano takie utwory, jak: *Krzyczcie Chiny* Tretiakowa, *Nie-Boską komedię* Krasińskiego oraz *Kordiana* Słowackiego). Publiczność mogła podziwiać na scenie znakomitych aktorów, m. in.: W. Biegańskiego, K. Adwentowicza, S. Jaracza, W. Krasnowieckiego, S. Wysocką, A. Zelwerowicza. W okresie II wojny światowej teatr funkcjonował pod nazwą Theater zum Lizmannstad⁴. Wznowienie prac teatru miało miejsce już w 1945 r., kiedy do Łodzi przybył zespół Teatru Wojska Polskiego, kierowany przez Władysława Krasnowieckiego. Grupa ta zainaugurowała swoją działalność spektaklem *Wesele* Wyspiańskiego.

Okres powojenny należał do szczególnie udanych dla teatru. W zespole aktorskim gościło wiele sław: Aleksander Zelwerowicz, Juliusz Osterwa, Henryk Szletyński, Józef Węgrzyn, Jadwiga Chojnacka, Jan Świdorski oraz Czesław Wołłejko. W 1949 r. teatr zyskał patrona w osobie Stefana Jaracza. W latach 1946–1949 stanowisko dyrektora objął Leon Schiller. Dzięki niemu, łódzka (i nie tylko) publiczność mogła podziwiać inscenizacje: *Krakowiaków i górali* Bogusławskiego, *Celestynę* de Rojasa, *Burzę* Szekspira czy *Kram z piosenkami* Schillera. Kolejnymi dyrektorami byli: Iwo Gall (1949–1952), Feliks Żukowski (1951–1955; 1960–1971), Emil Chaberski (1955–1958), Karol Borowski (1958–1960), Jan Maciejowski (1971–1978), Bogdan Hussakowski (1979–1992). Warto wspomnieć, że Feliks Żukowiecki powołał dla Teatru Jaracza drugą scenę (Teatr 7.15), która funkcjonowała do 1988 r. Prezentowano na niej przede wszystkim farsy, komedie i widowiska muzyczne. W okresie dyrekcji Maciejowskiego została otwarta Mała Scena przeznaczona do wystawiania sztuk kameralnych. Kolejny dyrektor, B. Hussakowski, zaprosił do współpracy uznanych w Polsce reżyserów: Mikołaja Grabowskiego, Tadeusza Bradeckiego oraz Macieja Prusa.

Od 1992 r. stanowisko dyrektora naczelnego Teatru im. Stefana Jaracza piastuje Wojciech Nowicki, zaś dyrektorem artystycznym jest Waldemar Zawodziński. To z ich inicjatywy 29 października 1995 r. powołano trzecią scenę w teatrze (Scena Kameralna zadedykowana L. Schillerowi). Obecnie Teatr im. Stefana Jaracza, jako

³ W latach 1913–1934 funkcję tę kolejno sprawowali: Bolesław Bolesławski (1913–1914), Aleksander Szarkowski, Ludwik Szejer – z ramienia Zrzeszenia Artystów Polskich (1915), Władysław Kindler i Oskar Szefer – również reprezentujący Zrzeszenie Artystów Polskich (1915–1916), Janusz Orliński (1916–1917), Stanisław Stanisławski, Franciszek Frączkowski (1917–1918), Franciszek Rychłowski (1918–1920), ponownie Aleksander Zelwerowicz (1920–1921), Zygmunt Noskowski (1921–1922), Henryk Barwiński (1922–1923), Kazimierz Wroczyński (1923–1925), Arnold Szyfman (1925–1926), Bolesław Gorczyński (1926–1929), Karol Adwentowicz (1929–1931), Karol Borowski (1931–1932), Stanisława Wysocka (1932–1933). W 1934 r. stanowisko dyrektora teatru ponownie objął (na pięć lat) Kazimierz Wroczyński, za: *ibidem*.

⁴ W 1944 r. w obliczu zbliżającej się klęski wojsk okupacyjnych placówka została zamknięta.

jeden z niewielu w Polsce, dysponuje aż trzema scenami. Teatr słynie nie tylko z największej liczby granych przedstawień w skali kraju, ale także dzięki bardzo dobremu zespołowi aktorskiemu. Z teatrem na stałe współpracują m. in. Bronisław Wrocławski, Aleksander Bednarz, Barbara Marszałek, Ewa Mirowska, Gabriela Muskała, Kamil Maćkowiak.

Do Teatru im. Stefana Jaracza należy kilka nieruchomości, z których najokazalszy jest budynek teatralny (budynek sceny głównej) o powierzchni użytkowej 3849 m². W styczniu 2012 r. teatr na stałe zatrudniał 139 osób: zespół artystyczny liczył 45 osób, zespół administracyjny – 21 osób, gospodarczy – 19 osób, techniczny – 54 osoby.

Dyrektor artystyczny daje szansę młodym aktorom, zatrudniając absolwentów szkół teatralnych, co bez wątpienia należy uznać za duży atut teatru, gdyż zróżnicowanie wiekowe aktorów przyczynia się do braku ograniczeń repertuarowych. W pierwszym kwartale 2012 r. wystawiano 33 sztuki teatralne, w styczniu publiczność mogła wybierać spośród 20 spektakli, w lutym 14, w marcu 11. W „Jaraczu” można obejrzeć zarówno sztuki współczesne (np. *Stara kobieta wysiaduje* Stanisława Różewicza czy *Rowerzyści* Volkera Shmidta), jak i klasykę (np. sztuki Szekspira, Gogoła, Czechowa, Tołstoja). Niektóre spektakle angażują znaczną część zespołu (*Dybuk*, *Makbet*, *Rewizor*), ale wystawiane są także monodramy (*Niżyński* w wykonaniu Kamila Maćkowiaka czy cykl monodramów Erica Bogosiana z Bronisławem Wrocławskim). W repertuarze dominują sztuki poważne współczesnych autorów, nierzadko są to tematy trudne, bolesne czy tabu. Taki repertuar nie znajduje uznania wśród publiczności o nastawieniu konserwatywnym oraz wśród widzów szukających w teatrze rozrywki⁵. Z drugiej strony Teatr im. Jaracza ma wielu entuzjastów ze względu na walory artystyczne spektakli i z uwagi na współczesny repertuar.

TEATR POWSZECHNY

Zespół Teatru Powszechnego obecnie liczy 74 pracowników w tym 32 artystycznych, 15 administracyjnych oraz 27-osobowy zespół techniczno-gospodarczy. Ogólna powierzchnia zabudowy Teatru Powszechnego wynosi około 1800 m².

Inauguracja działalności sceny przy ul. 11 Listopada – czyli Teatru Powszechnego – miała miejsce w maju 1945 r. Zaprezentowano wtedy przedstawienie pt. *Partyzant* Wsiewołoda Iwanowa⁶. Od 1 września 1945 r. „Powszechny”

⁵ Por. E. Zimnica-Kuzioła, *Światła na widownię. Socjologiczne studium publiczności teatralnej*, Łódź 2003.

⁶ Sezon 1945–1946 rozpoczęto w „Powszechnym” komedią A. Fredry pt. *Pan Jowialski*. W przedstawieniu uczestniczyli m. in. Stanisław Gorlicki, Aleksander Zelwerowicz, Zofia Tymowska, Barbara Rachwańska, Leon Pietraszkiewicz i inni; W. Renik, *Początki. Dyrekcje: Stawski-Schiller-Adwentowicz (1945–1950)*, [w:] *Powszechny nie tylko z imienia*, red. K. A. Lewkowski, Łódź 1991, s. 13.

spełniał funkcję filii Teatru Wojska Polskiego⁷. Usamodzielnienie się teatru miało miejsce w sezonie 1948/1949 pod dyrekcją Karola Adwentowicza⁸, który w jednym z wywiadów oświadczył: „program nasz mieści się w dobrze rozumianej nazwie teatru”⁹. Jego zdaniem, słowo „powszechny” odnosi się do repertuaru przystępnego dla szerokiego grona odbiorców, który równocześnie nie traciłby wysokiej wartości artystycznej. Kolejnymi dyrektorami Teatru Powszechnego byli: Jadwiga Chojnacka (1951–1957), Zbigniew Koczanowicz (1957–1959), Roman Sykała (1959–1972), Ryszard Sobolewski (1972–1975), Roman Kłosowski (1975–1981), Mirosław Szonert (1981–1985), Bogdan Pawłowski (1985–1990), Bohdan Cybulski (1990–1991), Maciej Korwin (1991–1995).

Jadwiga Chojnacka, znana ze swoich zdolności przywódczych, przez kolegów i uczniów nazywana „Majstrową”, budowała repertuar z uwzględnieniem upodobań widowni. Przygotowała plan „pięcioletni”, według którego konstruowanie repertuaru należało zacząć od sztuk prostych, nieskomplikowanych pod względem ideowym i formalnym. Z czasem wybierane miały być coraz trudniejsze sztuki¹⁰. Chojnacka preferowała realizm zarówno w reżyserii, jak i w aktorstwie. W sposób apodyktyczny kierowała zespołem¹¹, jednak trzeba przyznać, że dzięki niej „Powszechny” stał się popularny i zyskał sobie liczną grupę wiernych odbiorców.

Jej następcą, Zbigniew Koczanowicz, rozpoczynając pracę dyrektora, zaangażował kilku nowych aktorów, m. in. Romanę Kamińską, Teresę Watras, Stanisława Malatyńskiego, Brunona Łapińskiego i innych. Precyzyjnie redagując program, zyskał sobie przychylną prasę. Z kolei Roman Sykała deklarował, iż preferuje repertuar polityczny, związany z Łodzią. Interesowała go również tematyka historyczna, antywojenna oraz pedagogiczna, związana ze sprawami dotyczącymi młodzieży. Wybór sztuk przeprowadzany był bardzo starannie, z uwzględnieniem zapotrzebowania łódzkich widzów¹². Sykała należał do czo-

⁷ Od lipca 1945 do września 1948 r. oficjalna nazwa Teatru brzmiała: Teatr Powszechny.

⁸ Podczas jego dyrekcji łódzka publiczność mogła oglądać m. in. *Moralność Pani Dulskiej* Zapolskiej, *Dwa Teatry* Szaniawskiego, *Lew na Placu* I. Erenburga etc. Pod koniec 1950 r. Karol Adwentowicz przeniósł się do Warszawy, gdzie w Teatrze Polskim podjął się pracy jako aktor. W. Renik, *op. cit.*, s. 19–22.

⁹ *Ibidem*, s. 19.

¹⁰ Realizując przyjęty plan, Jadwiga Chojnacka rozpoczęła nowy sezon od klasyki. Na łódzkiej scenie zagrociły sztuki m. in. Zapolskiej i Fredry. Z zagranicznych autorów Chojnacka proponowała widzom Molière’a, Gogola, Gorkiego oraz Szekspira. W okresie późniejszym swoje zainteresowanie skierowała w stronę współczesnego repertuaru polskiego, radzieckiego i krajów Demokracji Ludowej. K. Lewkowski, *O nowy model teatru. Dyrekcja Jadwigi Chojnackiej (1951–1957)*, [w:] *Powszechny...*, s. 27–35.

¹¹ Powodowało to konflikty np. z Teatrem Powszechnego odeszli m. in. Karol Adwentowicz, Jadwiga Andrzejewska i Adolf Dymśa. Zob. *ibidem*, s. 35.

¹² Zob. I. Bołtuć, *Powszechny nie tylko z imienia. Dyrekcja Romana Sykały (1959–1972)*, [w:] *Powszechny...*, s. 46–68.

łówni reżyserów polskich lat sześćdziesiątych. Jego Teatr pozostawił po sobie pozytywne wrażenia i co najważniejsze – zdobył przychylność publiczności, także w okresie zmiany profilu repertuarowego. Natomiast w czasie trzyletniej dyrekcji Ryszarda Sobolewskiego jedynie pięć razy wystawiano w „Powszechnym” klasykę¹³. Również w odczuciu kolejnego dyrektora – Romana Kłosowskiego – „powszechność” należało utożsamiać z formułą teatru współczesnego¹⁴. Z kolei Bogdan Pawłowski szczególną uwagę darzył oprawę muzyczną przedstawień¹⁵, a Bohdan Cybulski otworzył w foyer Galerię plastyczną.

Warto podkreślić, że w czasie dyrekcji Mirosława Szonerta, który postanowił ponownie wprowadzić klasykę na scenę łódzkiego teatru, z „Powszechnym” współpracował, jako reżyser, Adam Hanuszkiewicz. Również w zespole aktorskim pojawiły się nazwiska cenionych aktorów: Magdalena Cwenówna, Bronisław Wrocławski, Maciej Korwin, Mieczysław Gajda, Barbara Szcześniak i wiele innych.

Od 1995 r. dyrektorem Teatru Powszechnego jest Ewa Pilawska, która postanowiła utrzymać wizerunek „Powszechnego” stworzony przez jej poprzedników. Teatr ten od lat jest kojarzony z lżejszym, komediowym repertuarem. Jednak Teatr Powszechny nie ogranicza się jedynie do fars i komedii. Przygotowywane są w nim również sztuki z myślą o młodszych widzach, jak np. *Ania z Zielonego Wzgórza* według L. M. Montgomery czy *Szatan z siódmej klasy* K. Makuszyńskiego. W pierwszym kwartale 2012 r. widzowie mogą wybierać spośród ośmiu tytułów sztuk teatralnych. Od blisko trzech lat największą popularnością wśród teatromanów cieszy się spektakl *Szalone nożyczki* Paula Pörtnera (bilety trzeba zamawiać nawet z miesięcznym wyprzedzeniem). Fenomen tego przedstawienia polega na jego interaktywności – jednym z jego uczestników jest publiczność. Zabawa jest wymieniona zarówno dla widzów, jak i dla aktorów.

Ewa Pilawska jest także pomysłodawczynią i organizatorką Międzynarodowego Festiwalu Sztuk Przyjemnych i Nieprzyjemnych, który po raz pierwszy odbył się w sezonie 1994/1995. Festiwal od wielu lat ma swoją wierną publiczność, mimo stosunkowo wysokich cen biletów. Łódzka publiczność może obcować ze sztukami przygotowanymi przez najlepszych polskich reżyserów, takich jak: Grzegorz Jarzyna, Krystian Lupa, Jan Klata czy Maciej Englert.

¹³ Dla porównania, w tym czasie przygotowano 18 premier sztuk współczesnych (6 polskich i 12 zagranicznych). Za: Repertuar Państwowego Teatru Powszechnego w latach 1972–1975.

¹⁴ Formułując swój program, dyrektor odwoływał się do J. Villara, który mawiał, że „nie można już sobie wyobrazić jakiegokolwiek teatru współczesnego, która by nie miała charakteru powszechnego, ale również nie można mówić o „powszechności” bez penetracji tematów współczesnych” (K. A. Lewkowski, *Powszechny znaczy współczesny. Dyrekcja Romana Kłosowskiego (1975–1980)*, [w:] *Powszechny...*, s. 83).

¹⁵ Napisał on muzykę do kilku przedstawień (np. do przedstawienia pt. *Fanfan Tulipan* Maśka).

TEATR NOWY

Teatr Nowy w Łodzi powstał w 1949 r. w miejsce dawnego Teatru Kameralnego, którego zespół przeniósł się do Warszawy. Jego pierwszym dyrektorem został Kazimierz Dejmek. Nazwa teatru nie była przypadkowa. Jego nowość dotyczyła różnych aspektów działalności teatru. Zespół teatru składał się w głównej mierze z nowicjuszy, tj. absolwentów łódzkiej szkoły teatralnej im. Leona Schillera. Nazwa „Nowy” odnosiła się też do proponowanego programu artystycznego teatru. Z założeń twórców wynikało, że „Nowy” ma reprezentować nurt teatru walczącego, teatru robotniczego, wreszcie teatru społeczno-politycznego. Założenia te z pełnym zaangażowaniem wprowadzane były w życie, o czym świadczy wybór *Brygady szlifierza Karhana* autorstwa W. Kani na przedstawienie inaugurujące działalność teatru¹⁶.

Lata 1949–1952 można opisać jako czas akceptacji socrealizmu, co znajdowało wyrazne odzwierciedlenie w repertuarze (znaczna jego część stanowiły sztuki współczesnej dramaturgii socrealistycznej). Z czasem nastąpiła jednak weryfikacja powyższych założeń programowych, a ciąg dalszy przemian przyniósł sezon 1955–1956. Przede wszystkim do repertuaru dołączono klasykę¹⁷. Zdaniem Ireny Jajte, „przyczyną takiej popularności klasyki był zarówno sygnalizowany niedostatek dobrych sztuk współczesnych, jak i coraz wyraźniej ujawniające się skłonności Dejmka ku świetnej dramaturgii przeszłości”¹⁸. Coraz wyraźniej rysował się też w jego twórczości nurt narodowo-historyczny. Jak pisze I. Jajte, „z teatru robotniczego zrodził się teatr elitarny, filozoficzny i historiozoficzny”¹⁹. Linia repertuarowa teatru stawała się coraz wyraźniejsza. Dejmek szukał utworów, które dotyczyłyby ważnych dla Polaków momentów historycznych, które pomogłyby im w odnalezieniu i zrozumieniu swojej tożsamości narodowej. W 1961 r. Kazimierz Dejmek odszedł z Teatru Nowego, przenosząc się do Warszawy²⁰. Podsumowując okres dyrekcji Kazimierza Dejmka w „Nowym”, należy przede wszystkim podkreślić, że to właśnie on określił profil teatru. Styl, który stworzył, na wiele lat stał się wizytówką łódzkiej sceny. Dejmek zdobył też wierną publiczność, widzów którzy chętnie przychodzili do „Nowego”.

Po odejściu Dejmka stanowisko dyrektora „Nowego” zajął Wojciech Pilarski (1962–1964), a w kolejnych latach Janusz Kłosiński (1964–1970) i Jerzy Zegalski

¹⁶ Spektakl wyreżyserowany zespołowo, zyskał pozytywne oceny zarówno ze strony krytyki teatralnej jak i publiczności. Zob. I. Jajte, *Repertuar współczesny*, [w:] *Teatr Nowy w Łodzi 1949–1979*, red. S. Kaszyński, Łódź 1983, s. 29.

¹⁷ Na deskach łódzkiego teatru można było w owym czasie obejrzeć m. in.: *Wesele Figara* Beaumarchais, *Noc listopadową* Wyspiańskiego czy też *Szkolę żon* Molière’a (*ibidem*, s. 38–40).

¹⁸ *Ibidem*, s. 38.

¹⁹ *Ibidem*, s. 40.

²⁰ Na pożegnanie wybrał *Historję o Chwalebnym Zmartychwstaniu Pańskim* – pierwsze znane polskie misterium, autorstwa Mikołaja z Wilkowiecka.

(1970–1975). Podstawowym zadaniem, jakie sobie postawili dyrektorzy, było podniesienie prestiżu tej placówki, która straciła na znaczeniu z powodu konkurencji – Teatru im. Stefana Jaracza oraz sukcesów Teatru Powszechnego.

W latach 1975–1979 na czele Teatru Nowego ponownie stanął Kazimierz Dejmek, który na inaugurację sezonu wybrał *Siódmego Anioła* Z. Herberta. Szczególnie chętnie sięgał po utwory współczesne, ale klasyczne w formie. W tym czasie uwidoczniło się również jego zainteresowanie poezją, co dotyczyło zwłaszcza premier na Małej Sali.

Drugą wielką osobowością teatralną związaną z Teatrem Nowym był Mikołaj Grabowski, który sprawował funkcję dyrektora²¹ w latach 1999–2002. Wraz z nim do Teatru Nowego przybył 14-osobowy zespół aktorski. Grabowski chętnie i często sięgał po repertuar współczesny. Publiczności proponował m. in. następujące przedstawienia: *Prorok Ilja* Tadeusza Słobodzianka (w 1999 r. rozpoczął on współpracę z „Nowym” jako dramaturg teatru), *Zamęt, albo Hurlyburly* D. Rape, *Królowa i Szekspir* E. Vilar oraz znakomity *Głód* K. Hamsuna.

W 2002 r. po raz trzeci Kazimierz Dejmek²² został dyrektorem placówki. Największą popularnością w tym sezonie cieszył się przygotowany przez niego *Hamlet* Szekspira. Spektakl ten urosł z czasem do rangi swego testamentu, pożegnania z teatrem²³.

Po śmierci Dejmka dyrektorami zostali Janusz Michaluk i Grzegorz Królikiewicz²⁴ (2003–2005), Jerzy Zelnik (2005–2008), Mirosława Marcheluk (2008–2010). W dniu 14 stycznia 2008 r. Teatr Nowy otrzymał imię swojego pierwszego dyrektora – Kazimierza Dejmka. Natomiast od 2010 r. Teatrem Nowym zarządza Zdzisław Jaskuła. Formuła teatru jest otwarta, o czym świadczy różnorodny repertuar skierowany do widzów w każdym wieku. W pierwszym kwartale 2012 r. widzowie mogli wybierać spośród 20 przedstawień, tylko w marcu proponowano publiczności 15 sztuk teatralnych. Są wśród nich bajki dla dzieci (np. *Krzeświwo*, *Pippi Långstrum*), przedstawienia dla młodzieży (np. *Piaskownica*), dramaty współczesne (np. *Święta Joanna Szlachtuzów*, *Małe zbrodnie małżeńskie*), klasyka (np. *I Ifigenia* na podstawie *Ifigenii w Aulidzie* Eurypidesa), farsy i komedie (*Diabli mnie biorą*, *Mayday*, *Krople wody na rozpalone kamienie*,

²¹ Jego poprzednicy to Wojciech Pilarski (1910–1987), Jerzy Hutek (1987–1995) i Jacek Chmielnik (1995–1997).

²² W maju 2000 r. Kazimierz Dejmek otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Łodzi.

²³ Kazimierz Dejmek zmarł 31.12.2002 r.

²⁴ Prezydent Łodzi Jerzy Kropiwnicki mianował dyrektorem naczelnym J. Michalika, a dyrektorem artystycznym G. Królikiewicza. Zmiany na stanowiskach dyrektorskich nastąpiły w atmosferze skandalu. Aktorzy oprotestowali wybór prezydenta miasta, uznając jego decyzje za niesłuszne i krzywdzące dla teatru; uznali, że wybór miał charakter polityczny i ideologiczny. W efekcie z Teatru Nowego odeszli m. in. Mariusz Saniternik, Oskar Hamerski, Błażej Peszek, Wojciech Błach, Anita Sokołowska i wielu innych. Równocześnie około 50 innych aktorów wyraziło chęć współpracy z Teatrem Nowym.

Złodziej). W ostatnich trzech sezonach artystycznych najbardziej udanymi przedstawieniami okazały się: *Złodziej* w reżyserii Marka Pasiecznego, *Transfer* Erica Chappella w reżyserii Norberta Rakowskiego, *Biederman i podpalacze* Maksa Frischa w reżyserii Krzysztofa Babickiego.

W teatrze ogółem zatrudnionych jest 122 pracowników. Zespół artystyczny liczy w sumie 43 osoby. W jego skład wchodzi 37 aktorów, 3 osoby pracujące w dziale literackim oraz inspicjentka i koordynator pracy artystycznej. Dział administracyjny składa się z 29 osób, natomiast zespół techniczny (obsługa sceny) liczy 32 osoby.

Warto podkreślić, że Teatr Nowy dysponuje największą powierzchnią wśród łódzkich teatrów dramatycznych (kubatura zespołu budynków wynosi 48 800 m², a powierzchnia użytkowa 8382 m²). Przedstawienia odgrywane są na Małej i Dużej scenie. Atutem Teatru im. K. Dejmka jest fakt, iż instytucja jest samodzielna w zakresie przygotowania scenografii i kostiumów, gdyż posiada pracownie techniczne (ślusarnię, stolarnię, malarnię i modelatornię), pracownię krawiecką, perukarnię, pralnię teatralną, pomieszczenia magazynowe strojów i rekwizytów.

TEATR STUDYJNY

Teatr Studyjny należy do Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera. Na jego deskach przede wszystkim prezentowane są spektakle dyplomowe studentów łódzkiej szkoły, rzadziej przedstawienia niezależnych grup teatralnych. „Studyjny” nie zawsze jednak był teatrem studenckim. Dawniej budynek stanowił własność Organizacji Społecznej Chrześcijan (do 1949 r.), później mieściło się w nim również kino. Od 1953 r. stał się on siedzibą Teatru Ziemi Łódzkiej. Był to jednak z założenia teatr objazdowy. Powołany został przez Łódzkie Towarzystwo Upowszechniania Kultury i Sztuki w 1953 r. Od początku swojego istnienia teatr borykał się z wieloma trudnościami. Nękały go kłopoty natury finansowej, technicznej czy też artystyczno-organizacyjnej. Teatr spełniał swe podstawowe zadanie, jakim było krzewienie tzw. wyższej kultury poza granicami miasta, czyli tam, gdzie dostęp do niej faktycznie był utrudniony. Od czasu do czasu wystawiał również przedstawienia w Łodzi, w sali przy ulicy Kopernika. W dniu 7 lutego 1998 r. Teatr został przekazany pod zarząd Dziekanatu Wydziału Aktorskiego PWSFTviT.

Przedstawienia w Teatrze Studyjnym realizowane są z udziałem studentów IV roku wydziału aktorskiego PWSFTviT (przeciętnie na wydział aktorski przyjmuje się około 20 osób). Do poszczególnych spektakli zatrudniani są również młodszy studenci tego kierunku bądź absolwenci szkoły wspomagani przez wykładowców. Teatr Studyjny posiada stały personel administracyjny i techniczny –

ogółem 16 osób. Budynek frontowy teatru²⁵ przy ulicy Kopernika 8 mieści foyer, pokoje administracji oraz małą scenę.

Decyzje artystyczne, więc również te dotyczące repertuaru, podejmowane są przez Dziekanat Wydziału Aktorskiego. Wyboru sztuk dokonuje się spośród propozycji wysuniętych przez reżyserów, którzy zdecydowali się podjąć współpracę z młodymi aktorami. W roku akademickim 2010/2011 publiczności „Studyjnego” zaprezentowano sześć przedstawień: *Top Dogs* U. Widmera w reżyserii Marcina Brzozowskiego, *I Love Una* (na podstawie *Łaskawych* J. Littela) w reżyserii Michała Napiątka, *Opowieść o zwyczajnym szaleństwie* P. Zelenki w reżyserii Grzegorza Chrapkiewicza, *Ożenek* N. Gogola w reżyserii Grigorija Lifanowa, *Dramat powiatowego performer*a (wg *Czajki* A. Czechowa) w reżyserii Piotra Kruszczyńskiego oraz *Novocento* Aleksandra Baricco (monodram Mateusza Olszewskiego).

Pod koniec sezonu wszystkie przedstawienia dyplomowe uczestniczą w organizowanym od wielu lat Festiwalu Szkół Teatralnych, którego pomysłodawcą był Jan Machulski, aktor oraz wykładowca w PWSFTviT. Główną ideą festiwalu jest promocja talentów aktorskich. Wydarzenie w założeniu ma przyciągać do Łodzi dyrektorów polskich teatrów, którzy mają szansę znaleźć ciekawe osobowości, młodych członków własnych zespołów. Każdego roku jury wybiera najlepszy spektakl dyplomowy, przyznawane są również nagrody dla najlepszego/ej aktora/ki, a także inne wyróżnienia. Wszystkie spektakle grane są przy nadkompletach. Atutem są niskie ceny biletów (ulgowy kosztuje 10 zł, a normalny 16 zł) oraz szczególna atmosfera przedstawień, wyczuwalny entuzjizm młodych aktorów.

TEATR WIELKI

Teatr Wielki²⁶ w Łodzi funkcjonuje od 19 stycznia 1967 r. przy placu Dąbrowskiego. Pełni funkcję opery²⁷ i należy do najważniejszych scen w Polsce. Pierwszymi dyrektorami byli Stanisław Piotrowski (dyrektor naczelny) i Zygmunt Latoszewski (dyrektor artystyczny). Następnie placówką zarządzał Bohdan Wodiczko (1977–1979), łącząc funkcje dyrektora naczelnego i artystycznego²⁸. Obecnie (od 2011 r.) funkcję dyrektora naczelnego sprawuje Wojciech Nowicki, a dyrektora artystycznego Waldemar Zawodziński.

²⁵ W posiadaniu tej placówki są również: budynek z dużą sceną i dwie sale wykładowe nad dużą sceną; budynek przyległy do dużej sceny mieszczący garderoby oraz magazyny kostiumów i rekwizytów; budynek gospodarczy, w którym znajdują się: stolarnia i ślusarnia oraz jedna sala wykładowa; magazyny dekoracji.

²⁶ Nazwa łódzkiej opery nawiązuje do spalonego w 1920 r. Teatru Wielkiego Fryderyka Sellina, istniejącego od 28.09.1901 r. przy obecnej ul. Legionów 14, który posiadał 1250 miejsc.

²⁷ 01.01.1961 r., uchwałą Prezydium Rady Narodowej, Opera Łódzka została upaństwowiona, zaś zarządzeniem z 23.08.1966 r. zmieniono jej nazwę na Teatr Wielki w Łodzi.

²⁸ http://www.operalodz.com/o_teatrze.php?id=4, [20.03.2012].

Budynek Teatru Wielkiego jest drugim pod względem wielkości gmachem operowym w Polsce i jednym z największych w Europie. Kubatura budynku głównego i technicznego Teatru Wielkiego wynosi łącznie 195 000 m³. Na widowni może zasiąść 1070 osób. Scena główna ma 26 m szerokości i 39,5 m głębokości (wraz z zasceniem)²⁹.

Teatr Wielki zatrudnia na etacie 269 osób. Zespół solistów składa się z 31 osób. Zespół baletu z kierownictwem liczy 44 osoby, a chór z kierownikiem – 61 osób. Orkiestra zatrudnia 78 pracowników, personel techniczny liczy 19 osób, administracja 26 osób. Pozostali pracownicy artystyczni to 10 osób (asystenci reżyserów, konserwatorzy instrumentów, suflerzy). Do personelu teatru należy także zaliczyć kilkadziesiąt osób współpracujących z orkiestrą i chórem³⁰.

W każdym miesiącu Teatr Wielki proponuje widzom średnio trzy przedstawienia muzyczne. W pierwszym kwartale 2012 r. repertuar składał się z koncertów (*Gala karnawałowa*, *Gala operowa*), baletu dla widzów dorosłych (*Ziemia obiecana*) i dla dzieci (*Królowna Śnieżka*), spektaklu muzycznego (*Hiszpańskie fascynacje*), musicalu (*My Fair Lady*), opery (*Nabucco*)³¹.

Począwszy od 1967 r. w „Wielkim” zrealizowano ponad 280 premier: z repertuaru klasycznego, dzieła współczesnych kompozytorów, a także pozycje operetkowe i musicalowe³². Odbyło się tu wiele prapremier światowych, w tym dzieł kompozytorów polskich (m. in. Romualda Twardowskiego i Krzysztofa Pendereckiego). W Teatrze Wielkim gościli artyści o światowej sławie³³. Wielkim przedsięwzięciem artystycznym i prestiżowym były przedstawienia łódzkiego Teatru Wielkiego w Teatro Emanuelle w Messynie (m. in. *Aida*, *Lucia di Lammermoor*) i w Operze w Lyonie (m. in. *Halka*, *Straszny dwór*).

Teatr Wielki jest pomysłodawcą i organizatorem Łódzkich Spotkań Baletowych³⁴. Festiwal odbywa się od 1968 r., jest największą i najbardziej prestiżową imprezą baletową w Polsce o charakterze międzynarodowym. Jego ideą jest upowszechnianie sztuki baletowej i aktualnych osiągnięć choreograficznych zarówno w formie tańca klasycznego, jak i różnorodnych nurtów tańca współczesnego. W dotychczasowych edycjach festiwalu udział wzięły zespoły z całej niemal Europy, a także z USA, Kanady, Kuby i Izraela.

²⁹ Za: http://www.operalodz.com/o_teatrze.php?id=4, [20.03.2012].

³⁰ Stan na dzień 31.01.2012.

³¹ Ceny biletów w 2012 r. wahają się od 25 (bilet ulgowy) do 45 zł (bilet normalny).

³² http://www.operalodz.com/o_teatrze.php?id=4, [20.03.2012].

³³ M. in.: Victoria de Los Angeles, Fedora Barbieri, Nicolai Gedda, Renato Bruson, Jose van Dam, Franco Bonisolli, a z młodszego pokolenia: Barbara Hendrix, Gwendolyn Bradley, Andrea Bocelli, Jose Cura, Salvatore Licitra i Salvatore Fisichiella. Za: http://www.operalodz.com/o_teatrze.php?id=4, [20.03.2012].

³⁴ Festiwal powstał z inicjatywy Stanisława Piotrowskiego – dyrektora Teatru Wielkiego w Łodzi i Witolda Borkowskiego – kierownika baletu.

TEATR MUZYCZNY

Teatr Muzyczny swoją działalność rozpoczął w 1945 r. Był pierwszym powojennym teatrem operetkowym i do 1947 r. jedynym teatrem muzycznym w Polsce, który kontynuował tradycję Teatru Komedii Muzycznej „Lutnia” z Wilna. Pierwszą premierę teatr wystawił przy ul. Nawrot 27, wkrótce siedzibą teatru – na okres 19 lat – stał się budynek przy ul. Piotrkowskiej 243. W 1964 r. przekazano teatrowi gmach przy ul. Północnej 47/51, obecną siedzibę. Teatr Muzyczny w Łodzi, noszący wcześniej nazwę Państwowa Operetka w Łodzi, upowszechniał polską kulturę muzyczną (utwory Tomasza Kiesewettera, Piotra Hertla, Władysława Szpilmana, Józefa Elsnera, Jerzego Wasowskiego, Henryka Czyża, Ludomira Różyckiego), a także światową (obok utworów klasyków, takich jak Johann Strauss czy Jacques Offenbach, wystawiano także dzieła Cole’a Portera, George’a Gershwina i Johna Kandra).

Wielkim wydarzeniem była polska prapremiera musicalu *Skrzypek na dachu* Jerry’ego Bocka (w 1983 r.) z udziałem Bernarda Ładysza. Do szczególnie ważnych, znaczących dla życia kulturalnego, należy także zaliczyć pierwsze na łódzkiej scenie przedstawienie (w 1958 r.) współczesnego musicalu amerykańskiego – *Kiss me, Kate!* Cole’a Portera, następnie *Can-Can* tego samego kompozytora (1963), inscenizację *Dziewczyny szeryfa* George’a Gershwina (1973), *Księżycowego poematu* Henryka Czyża (1983), musicali: *My Fair Lady* Fredericka Loewego i *Siostrunie* Dana Goggina (1997).

W ciągu 65 lat działalności Teatr Muzyczny w Łodzi, współpracując ze znakomitymi artystami³⁵, przygotował blisko 200 premier: operetki, musicale, komedie muzyczne, wodewile, rewie i bajki muzyczne. Obecnie teatr jest instytucją kultury, która służy mieszkańcom całego regionu łódzkiego, wystawia przedstawienia także w wielu polskich miastach poza regionem, m. in. w Warszawie (w Sali Kongresowej). Często również pokazuje swoje spektakle na festiwalach, m. in. na Europejskim Festiwalu im. J. Kiepury w Krynicy i Festiwalu Teatrów Muzycznych w Gdyni, od wielu lat odbywa także zagraniczne tournées po Niemczech, Holandii i Belgii, występując w prestiżowych salach, m. in. w Filharmonii Berlińskiej, ICC – Centrum Kultury w Berlinie i Koenigin Elisabethzaal w Antwerpii.

Warto wspomnieć, że w latach 2008–2011 przeprowadzono gruntowny remont budynku teatralnego³⁶.

³⁵ Wśród wielu pracujących w Teatrze Muzycznym w Łodzi dyrygentów należy wymienić nazwiska Karola Stryi, Wacława Geigera, Henryka Debicha, Beaty Ambros, Rajmunda Ambroziaka, Henryka Czyża, Andrzeja Hundziaka, Tadeusza Kozłowskiego, Macieja Niesiołowskiego, Macieja Pawłowskiego, Olgierda Straszynskiego, Bohdana Wodiczki, Mieczysława Wojciechowskiego, a wśród reżyserów – Bolesława Fotygo-Folańskiego, Romana Sykały, Janusza Rzeszewskiego, Laco Adamika, Danuty Baduszkowej, Marii Fołtyn, Jerzego Woźniaka, Bogdana Hussakowskiego, Antoniego Majaka, Marcela Kochańczyka, Wojciecha Adamczyka, Jana Szurmieja, Andrzeja Żarneckiego i Waldemara Zawodzińskiego.

³⁶ Odnowiono m. in. główną salę na 900 miejsc, zmodernizowano inne pomieszczenia teatralne, a także zagospodarowano przestrzeń otaczającą teatr (parkingi, aranżacja zieleni).

Dyrektorem Teatru Muzycznego jest Grażyna Posmykiewicz (od 2010 r.). Kierownictwo Teatru Muzycznego liczy 19 osób, administracja – 22 pracowników, a dział techniczny – 35 osób. Soliści stanowią 19 osób, ale dodatkowo blisko 30 artystów współpracuje z teatrem przy różnych przedstawieniach muzycznych. Chór składa się z 20 osób, balet z 27 osób. W orkiestrze na stałe zatrudnionych jest 41 muzyków, ale kilkunastu artystów współpracuje z teatrem tymczasowo. Ogółem Teatr zatrudnia na stałe 183 osoby³⁷. Bilety kosztują od 50 do 100 zł na premiery oraz od 20 do 50 zł na szeregowie spektakle. Teatr gra przedstawienia 14–15 razy w miesiącu. W pierwszym kwartale 2012 r. oferował 15 różnorodnych widowisk muzycznych m. in. operetkę (*Kraina uśmiechu, Zemsta nietopierza*), spektakl baletowy (*All that jazz between us*), musicale dla widzów dorosłych (*Wonderful Town, Skrzypek na dachu*) i najmłodszych (*Smurfowisko, czyli Gargamel dla dzieci*), koncerty (m. in. *Koncert karnawałowy, W 80 dni dookoła świata*). Gościnnie wystąpiła w tym czasie Edyta Geppert i Katarzyna Groniec oraz Teatr Nowy ze Słupska ze sztuką *Romeo i Julia* i teatr Komedia z Warszawy (*Dziewczyny z kalendarza*).

2. Teatry niezależne

TEATR LOGOS

Teatr Logos to bez wątpienia jedno z ciekawszych miejsc na mapie teatralnej Łodzi, a nawet Polski. Od 2 listopada 1987 r. działa przy Kościele Środowisk Twórczych i Centrum Kultury Chrześcijańskiej, pod kierownictwem ks. Waldemara Sondki. Stały zespół aktorski składa się z amatorów, nieotrzymujących wynagrodzenia za swą działalność³⁸. Wykonują oni różne zawody, wśród nich są m. in. wicedyrektor jednej z łódzkich szkół, animatorzy kultury, studenci, uczniowie. Atmosfera w zespole aktorów Teatru Logos musi być wspaniała, o czym świadczy stały, ale też powiększający się zespół aktorów³⁹. Z teatrem współpracują też profesjonaliści (aktorzy i reżyserzy)⁴⁰. Osobą decydującą o wizerunku, repertuarze „Logosu” jest ks. Waldemar Sondka.

³⁷ Stan na 31.01.2012.

³⁸ Obecnie zespół Teatru Logos składa się z 24 osób: Łukasz Bzura, Maria Czajkowska, Tomasz Gajewski, Józef Hamkało, Mirosław Henke, Marek Kasprzyk, Bogusław Kierc, Franciszka Kierc, Anna Klajnwechter-Kordjalik, Jolanta Kowalska, Michał Kruk, Robert Kujawiak, Luiza Łuszcz-Kujawiak, Jacek Olak, Mateusz Olszewski, Olga Paradowska, Paweł Pilarczyk, Jolanta Rzeczycka-Henke, Martyna Rzeźnik, Sandra Stencel, Marek Targowski, Nina Tarłowska, Monika Tomczyk, Agnieszka Wojda.

³⁹ W porównaniu do danych z 2004 r. zespół powiększył się o 5 członków.

⁴⁰ M. in. Mirosław Henke, Marek Kasprzyk, Bogusław Kierc, Roman Komassa, oraz Piotr Krukowski i Ewa Wycichowska, Waldemar Wilhelm, Paulina Wycichowska.

Od początku swojej działalności Teatr przygotował 44 spektakle premierowe i zagrał ponad 1700 przedstawień, 178 spektakli odbyło się zagranicą. „Logos”, w przeciwieństwie do teatrów amatorskich, może poszczycić się stałym repertuarem⁴¹.

Do niewątpliwych sukcesów Teatru Logos należy zaliczyć organizowany od 1996 r. Festiwal Kultury Chrześcijańskiej. Przesłaniem i głównym założeniem Festiwalu jest, jak pisze ks. Sondka, następująca refleksja: „radujmy się, bo możemy odkrywać głębszy sens naszego życia”⁴². Poszczególne edycje mają różny profil programowy. Festiwal ten jest przede wszystkim świętem sztuki. Do Łodzi, na zaproszenie ks. Sondki, przybywają artyści z całej Polski i z zagranicy. Organizowane są zarówno konferencje, koncerty, wernisaże, jak i przedstawienia teatralne. Festiwal od lat ma swoją wierną publiczność, tłumnie przybywającą na wszelkie koncerty, wystawy czy spektakle. Warto podkreślić, że również na festiwalowe prezentacje, koncerty, wernisaże wstęp jest bezpłatny.

W ubiegłym roku łódzkiej publiczności spektakle zaprezentowały m. in.: Teatr Provisorium z Lublina (*Bracia Karamazow*), Teatr Modrzejewskiej z Legnicy (*Pierwsza komunia*), Tarnowski Teatr im. L. Solskiego (*Cela Ojca Maksymiliana*), Teatr Stu z Krakowa (*Wariacje Tischnerowskie. Kabaret filozoficzny*). Teatr Logos zagrał przedstawienie w reżyserii Pauliny Wycichowskiej *U progu nieba*.

Jedyną formą utrzymania teatru są darowizny sponsorów i widzów pragnących wspomóc teatr. „Logos” nie pobiera opłat za wstęp. By obejrzeć dany spektakl, wystarczy zarezerwować darmowe zaproszenie w kancelarii kościoła.

Teatr Logos wyróżnia się również swoim wyraźnie nakreślonym profilem. Jest to teatr chrześcijański, co znajduje swoje odzwierciedlenie w repertuarze. Organizatorzy podkreślają, że ich przedstawienia wychodzą poza tematykę religijną, są uniwersalne, jednak odniesienia do religii stanowią stały motyw konstrukcyjny prezentowanych widzom przedstawień.

Teatr Logos pod względem zaplecza ma mniejsze możliwości niż profesjonalny teatr. Dysponuje on jedną sceną, a raczej spełniającą jej funkcję salą teatralną. A mimo to w „Logosie” panuje niepowtarzalny klimat. Być może właśnie ten

⁴¹ Do tej pory najczęściej granymi spektaklami były: *Podróż do zielonych cieni* wg Finna Methlinga w reż. Tadeusza Junaka (143 przedstawienia), *Przypowieść* Romana Komassy (101 przedstawień), *O Łazarzu* wg Fiodora Dostojewskiego w reż. Piotra Krukowskiego (90 przedstawień), *Dekalog* Romana Komassy (80 przedstawień), *Spowiedź w drewnie* Jana Wilkowskiego (69 przedstawień), *Oratorium Oświęcimskie* Aliny Nowak w reż. Andrzeja Kierca (65 przedstawień), *Pragnę tylko, żeby mnie ktoś kochał* wg dramaturgów amerykańskich w reż. Andrzeja Kierca (63 przedstawienia), *Mały Książę* A. de Saint-Exupéry'ego w reż. Andrzeja Kierca (59 przedstawień), *Zemsta* wg A. Fredry w reż. Romana Komassy (59 przedstawień). Zob. <http://www.logos.art.pl/home.php?go=ot>, [28.12.2011].

⁴² Ks. W. Sondka, *Pod znakiem pontyfikatu*, „Kalejdoskop” 2003, nr 11, s. 10.

brak granicy między sferą teatru i codzienności, włączenie widzów w konwencję przedstawienia sprawia, że tak chętnie przychodzą oni do „Logosu”. Zadziwiająca może być również wytrwałość, z jaką zespół teatralny pokonuje przeciwności losu i niedogodności pracy⁴³, poświęcając tej działalności cały swój wolny czas. Teatr Logos w dużym stopniu zdany jest na pomoc innych łódzkich scen, które np. używają mu kostiumów, rekwizytów. Przede wszystkim jednak nie stanowi on dla nich konkurencji.

Teatr Logos doskonale wpisuje się w krajobraz Łodzi teatralnej. Mimo że jest to teatr amatorski, zdobył wiele nagród o charakterze lokalnym i ponadlokalnym. W Łodzi przyczynia się do popularyzowania tzw. wyższej kultury, czyniąc ją łatwo dostępną dla przeciętnego odbiorcy. „Jest jedynym teatrem chrześcijańskim w Polsce, a może i w Europie, działającym na tak szeroką skalę” – mówiła teatrolog, Irena Sławińska⁴⁴.

TEATR SZWALNIA

Teatr Szwalnia został założony przez Marcina Brzozowskiego i osoby zrzeszone w Stowarzyszeniu Targowa 62⁴⁵. Formuła teatru jest otwarta dla różnorodnych działań artystycznych i edukacyjnych. Ośrodek współpracuje z profesjonalistami reprezentującymi różne dziedziny sztuki, ale także z amatorami. Teatr mieści się obecnie w budynku dawnego domu kultury przy ulicy Andrzeja Struga 90⁴⁶.

Centrum Kultury Niezależnej Teatr Szwalnia to trzy sceny teatralne (dla 120, 80 i 40 osób), sala koncertowa, galeria sztuki, czytelnia, sala prób muzycznych, 3 garderoby i pracownia plastyczna. Teatr, oprócz wystawiania spektakli, prowadzi działalność edukacyjną i animacyjną, m. in. organizuje happeningi, performance, pokazy filmowe, spotkania autorskie, sympozja, konferencje, koncerty i spotkania muzyków, wystawy sztuk wizualnych: fotografii, malarstwa, sztuki video, festiwale, zajęcia warsztatowe i edukacyjne dla dzieci i młodzieży, zajęcia warsztatowe dla osób niepełnosprawnych. Niewątpliwym atutem teatru są stosunkowo tanie bilety na przedstawienia 10–20 zł. Kilka razy w miesiącu wstęp na spektakle jest wolny. Teatr Szwalnia udostępnia swoje lokum dla różnych zewnętrznych inicjatyw artystycznych (np. Otwarte Studio Improwizacji).

⁴³ Przede wszystkim jest to brak garderoby. „Logos” nie dysponuje również własnymi pracowniami, krawiecką czy malarską.

⁴⁴ <http://www.logos.art.pl/home.php?go=ot>, [28.12.2011].

⁴⁵ Stowarzyszenie założyli m. in.: Ewa Mirowska, Wojciech Malajkat i Zbigniew Zama-chowski. Na co dzień sprawami teatru zajmują się Marcin Brzozowski, Ewa Łukasiewicz, Jacek Malarski i Wacek Mikłaszewski.

⁴⁶ Wcześniej zajmował przestrzeń starego zakładu szwalniczego przy ulicy Jaracza 40.

TEATR V6

Dnia 24 kwietnia 2008 r. rozpoczął działalność łódzki prywatny teatr – V6 jako owoc pasji Anny i Tomasza Filipiaków. Młody zespół pasjonatów oraz doświadczonych twórców, wywodzących się z różnych dziedzin sztuki, wszechstronnych tancerzy, akrobatów, wokalistów, postanowił założyć własny teatr. Charakterystyczne, że w grupie artystów nigdy nie było profesjonalnych tancerzy, lecz amatorzy-pasjonaci. Zespół V6 działał na komercyjnym rynku od ponad 10 lat. W teatrze V6, który mieści się w budynku starego kina „Przedwiośnie”, przy ul. Żeromskiego 74/76, tańczą tylko najlepsi z zespołu⁴⁷. Teatr dysponuje jedną sceną, foyer, garderobami i zapleczem. Widownia liczy 300 miejsc⁴⁸. Obecnie przedstawienia odbywają się raz lub dwa razy w miesiącu. Teatr przygotował kilkanaście autorskich spektakli z bogatą oprawą scenograficzno-kostiumową. Oprócz przedstawień, w Teatrze V6 odbywają się koncerty (np. *Cztery struny skrzypiec*, *Ostatni tabor*, *Droga krzyżowa*). Bilety ulgowe kosztują 40 zł, a normalne 50 zł. Źródłem utrzymania Teatru V6 są środki ze sprzedaży biletów oraz występy komercyjne. Pierwszą przygotowaną na potrzeby Teatru produkcją był *Aquarius* – widowisko z akcją w głębinach morskich, oparte na tańcu współczesnym, z elementami wokalnymi, cyrkowymi i akrobatycznymi⁴⁹.

Tym, co wyróżnia Teatr V6, jest niezwykła pomysłowość i nowoczesność aranżacji spektakli, a przede wszystkim ich unikalny charakter, wzorowany na sztuce *cirque nouveau* (nowy cyrk). Ten rodzaj sztuki powstał we Francji w latach siedemdziesiątych; polega na łączeniu akrobatyki, tańca, śpiewu, muzyki na żywo oraz instalacji video.

Krytycy podkreślają wyjątkowy charakter pierwszego prywatnego teatru w Łodzi, w Polsce istnieje jeszcze tylko jedna grupa, która nawiązuje do ruchu *cirque nouveau* (Teatr Ocelot ze Złotoryi)⁵⁰.

TEATR MAŁY

Najmłodszy prywatny teatr łódzki działa przy Manufakturze (ul. Drewnowska 58b) od czerwca 2009 r. Teatr Mały ma status organizacyjny stowarzyszenia⁵¹. Inicjatorem tego przedsięwzięcia jest Mariusz Pilawski⁵², który sprawuje funk-

⁴⁷ Zespół stanowi kilkanaście osób (m. in. Maria Podsiedlik, Olga Lipska, Michał Dobrosz, Katarzyna Jędrzejkiewicz, Emilia Kudra, Monika Jabłońska, Magdalena Wachtryk, Ilona Gumowska, Damian Kublik, Magdalena Parcheta, Paulina Woch, Małgorzata Cichosz, Marta Oleksiak).

⁴⁸ W planach jest modernizacja widowni i powiększenie jej z 300 do 490 miejsc.

⁴⁹ Spektakl *The best of Aquarius* wzbogacony nowymi scenami, wątkami i akrobacjami był także wystawiany z okazji 3. urodzin teatru 27–28.04.2011 r.

⁵⁰ Zob. L. Karczewski, *Niespodzianka z głębin*, „Gazeta Wyborcza”, 30.04.2008.

⁵¹ Stowarzyszenie Komedia Łódzka im. Ludwika Benoit.

⁵² Mariusz Pilawski jest aktorem i reżyserem teatralnym, a także Prezesem Stowarzyszenia Komedia Łódzka im. Ludwika Benoit. W Teatrze Małym wyreżyserował 5 z 14 dotychczas

cję dyrektora naczelnego i artystycznego. Na otwarcie teatru przygotowano trzy przedstawienia: sztukę dla dorosłych *Morderstwo w Hotelu*, przedstawienie dla dzieci i rodziców *Krawiec Niteczka z miasta Łodzi* oraz *Piosenki z pianką* (*Brassens à la brasserie*).

W Teatrze Małym nie istnieje stały zespół artystyczny, aktorzy i reżyserzy występują gościnnie (ponad 100 wykonawców)⁵³. Teatr Mały wystawia średnio dwa przedstawienia na tydzień, widzowie mogą wybierać spośród 5–6 tytułów sztuk. Bilety kosztują od 20 do 40 zł. Przedstawienia najczęściej odbywają się pod koniec tygodnia. Siedziba teatru mieści się na drugim piętrze budynku należącego od Manufaktury. Zajmuje on pomieszczenie o powierzchni 250 m². Teatr ma jedną scenę, widownia mieści 135 osób. Dyrekcja szacuje, że na każdym spektaklu bywa ponad 60 osób⁵⁴.

W grudniu 2010 r. Teatr Mały powołał do życia ogólnopolski festiwal teatralny monodramów MONOwMANU. Inne ciekawe inicjatywy to cykl pt. *Manufaktura poezji* czy koncerty jazzowe (Wielki Jazz w Teatrze Małym). W teatrze wystawiane są dramaty m. in. takich autorów, jak Antoni Czechow, Sławomir Mrożek, Witold Gombrowicz czy Fiodor Dostojewski. Do tej pory na scenie teatru zobaczyć można było występy kabaretowe, m. in. Stanisława Tyma, Jacka Fedorowicza, Andrzeja Poniedziałkiego, Artura Andrusa oraz koncerty znanych i cenionych artystów⁵⁵. Teatr Mały utrzymuje się ze sprzedaży biletów, darowizn i datków sponsorów. Od początku działalności w teatrze miało miejsce ponad 400 „zdarzeń teatralnych”: około 350 spektakli własnych i kilkadziesiąt występów gościnnych.

3. Podsumowanie

Największym atutem łódzkich teatrów jest ich różnorodność pod względem organizacyjnym i repertuarowym. Widzowie wybierają mogą przedstawienia w teatrach publicznych i niepublicznych. Każdy ze wspomnianych w artykule teatrów realizuje własną „politykę teatralną”, budując od lat swój wizerunek.

Spośród opisanych w artykule teatrów dramatycznych najstarszym jest Teatr im. Stefana Jaracza (1909), a najmłodszym – „Logos” (1987). Teatr Powszechny

wystawionych sztuk: *Morderstwo w hotelu*, *Trzy razy łóżko*, *Kukła*, *Dał Ci Bóg koniec wojny w prezenzie...* oraz *Wydmuszka*. Występuje na deskach Teatru Małego w spektaklu *Emigranci* S. Mrożka.

⁵³ Z teatrem od początku powstania związali się artyści, którzy przez lata pracowali w łódzkich teatrach. Na stałe zatrudnione są 4 osoby pełniące funkcje administracyjne i techniczne.

⁵⁴ <http://www.teatr-maly.pl/o-nas.html>, [23.03.2012].

⁵⁵ W Teatrze Małym występowali m. in. Edyta Geppert, Michał Bajor, Katarzyna Groniec, Stanisław Soyka, Renata Przymek, Elżbieta Wojnowska, Mirosław Czyżykiewicz, zespół RAZ DWA TRZY, Andrzej Ozga, Stanisław Tym, Jacek Fedorowicz, Andrzej Poniedziałki i inni.

jest zdecydowanie teatrem komediowym. W Teatrze im. Stefana Jaracza oraz w Teatrze Nowym dominują sztuki współczesne o poważnej tematyce. W Teatrze Logos najchętniej grane są sztuki o wymiarze metafizycznym. Pod względem repertuarowym najbardziej zróżnicowany jest Teatr Studyjny⁵⁶.

Łódzkie teatry muzyczne reprezentowane są przez Teatr Wielki i Teatr Muzyczny. Instytucje te oferują widzom bogaty i zróżnicowany repertuar, spektakle przygotowane przez znakomitych artystów. Dużym zainteresowaniem publiczności cieszą się widowiska prywatnego Teatru V6, wystawiającego przedstawienia rewiowe, musicalowe, taneczno-ruchowe i *cirque nouveau*.

W kompleksie handlowo-rozrywkowym, oprócz sklepów, restauracji, muzeum, klubów, centrum rozrywki i kina, łodzianie mogą skorzystać z oferty teatru, który proponuje widowiska dramatyczne, koncertowe i kabaretowe. Prowadzenie prywatnej placówki teatralnej nie jest zajęciem opłacalnym finansowo. Kilkuletnia działalność teatrów prywatnych świadczy o tym, że animatorzy tych placówek to prawdziwi pasjonaci i miłośnicy teatru.

Na koniec warto wspomnieć, że wyjątkowym miejscem na kulturalnej mapie Łodzi są teatry niezależne. Trzeba podkreślić, że są to placówki integrujące lokalne środowiska, prowadzące edukację kulturalną dzieci i młodzieży, mające szczególne zasługi dla animacji teatralnej.

⁵⁶ Jego repertuar składa się ze spektakli dyplomowych studentów IV roku Wydziału Aktorskiego PWSFTviT im. L. Schillera w Łodzi.